

Anne-Sophie Ghyselen (in samenwerking met Chelsey Deklerck)

Universiteit Gent

Contact: annesophie.ghyselen@ugent.be

***Lit of cringe?* Over de dynamiek van jongerentaal**

1. Inleiding

In de levensfase tussen de kindertijd en de volwassenheid bouwen adolescenten hun eigen sociale netwerken uit, met groepsgebonden normen en symbolen waarmee ze zich van anderen – volwassenen bijvoorbeeld – kunnen onderscheiden. Kledij, haarstijl, muziek, media en ook taal zijn daarbij dankbare instrumenten. Op die manier ontstaan jeugdculturen, die vaak ook buitenstaanders weten te intrigeren. Jongerentaal, bijvoorbeeld, duikt dikwijls op als onderwerp van mediadiscussie. Terwijl in Nederland ‘straattaal’ vaak de gemoederen beroert, genereert in Vlaanderen de jaarlijkse VRT-verkiezing van het Kinder- en Tienerwoord van het jaar terugkerende discussies over jongerentaal, taalcreativiteit en taalverloeding. Een vast ingrediënt bij die mediadiscussies zijn lijstjes van ‘typische’ jongeren- of straattaalwoorden, waarbij het publiek wordt uitgedaagd om de betekenis van de woorden te raden. *Noncha, pookie, yappen...*: iemand? Het beeld dat wordt opgehangen, is doorgaans dat van een generationele Babylonische taalkloof, die het Nederlands in een nieuwe richting – de verdommenis, aldus velen – stuwt. In welke mate de opgelijste ‘jongerenwoorden’ echter ook effectief gekend en gebruikt zijn onder jongeren, is onduidelijk. Gaat het om de woordenschat van een specifieke groep jongeren (bijvoorbeeld uit een van de grootsteden of uit een specifieke sociale klasse) of zijn ze vrij algemeen ingeburgerd? Of de nieuwe woorden de tand des tijds zullen doorstaan en dus effectief het Nederlands op langere termijn beïnvloeden, is evenzeer een open vraag. In wat volgt, analyseren we daarom eerst de resultaten van een grootschalige enquête bij Vlaamse jongeren om inzicht te krijgen in de mate van eenheid en diversiteit in JongerenNederlands, waarna we het internationale onderzoek induiken voor een antwoord op de taalveranderingsvraag.

2. Eenheid en diversiteit in JongerenNederlands

2.1 Onderzoeksopzet

Om na te gaan in welke mate de VRT-tienerwoorden ook effectief door Vlaamse jongeren gekend en gebruikt zijn, zetten Chelsey Deklerck en ik in 2024 een enquête op waarin middelbare scholieren gevraagd werden om voor de 25 woorden die in de

periode 2020-2024 *geshortlist* werden (zie: Tabel 1) aan te geven of ze die kenden en/of gebruikten. Daarnaast beantwoordden de deelnemers een aantal vragen over hun regionale herkomst, gender, schoolopleiding en leeftijd. De jongeren werden via een open vraag ook gevraagd om zelf ‘jongerenwoorden’ aan te dragen die ze zelf gebruiken. Op de resultaten van die laatste vraag gaan we hier echter niet in.

Woord	Jaar nominatie	Betekenis
aura	2024	uitstraling, puntensysteem voor hoe cool je bent
glamour	2024	stijlvol
noncha	2024	nonchalant, kalm
pookie	2024	bestie, schatje, lieverd, beste vriendin
yappen	2024	kletsen, praten zonder inhoud & zonder ophouden, lullen
broer	2023	aanspreking: vriend, maat, gast; wordt meestal onder vrienden gebruikt, soms ook bij irritaties; ook voor meisjes
drm	2023	afkorting voor “daarom”, kan antwoord zijn op alles, vaak om aan te geven dat een bepaalde conclusie logisch volgt
hayek	2023	shit, godverdomme, aanduiding voor iets dat overdreven is
heftig	2023	om iets te benadrukken, zowel positief als negatief
rawr	2023	geluid van een tijger > Uitroep om aan te duiden dat je iemand knap vindt. Kan ook over een situatie gaan die je tof vindt. Wordt ook vaak gebruikt om te lachen, niet serieus bedoeld
aina	2022	oh nee (uitroep wanneer iets fout gaat)
goofy	2022	raar; onserieus
slay	2022	aanmoediging, compliment: je ziet er goed uit; goed gedaan
smash	2022	uitroep als je iemand ziet die je mooi vindt (antoniem: <i>pass</i> : ‘niet knap’, ‘niet mijn type’)
strijder	2022	held, iemand die vecht voor iets; vaak ook spottend gebruikt voor jongere met een specifieke stijl die als provocerend of overdreven wordt gezien
BAS	2021	“bitches/boys ain’t shit”, om een statement te maken, vaak om te klagen over iemand, meestal een vriendin, of om een situatie te beschrijven die niet naar wens is. Het kan achter een uitspraak worden geplaatst om een punt te maken over de slechte kwaliteit van iets of iemand
bestie	2021	goeie vriend/vriendin
drip	2021	goeie outfit. Het verwijst naar een bepaalde stijl of manier van kleden die als modieus of indrukwekkend wordt beschouwd. Iemand die “drip” heeft, heeft vaak een opvallende of trendy uitstraling, met aandacht voor details

fissa	2021	feestje
sheesh	2021	wow, amai, wajow
kaas	2020	da's klote, balen, wtf
no cap	2020	geen zever, ik lieg niet
periodt	2020	en daarmee uit; punt uit
simp	2020	uitslover
sus	2020	verdacht (<suspicious)

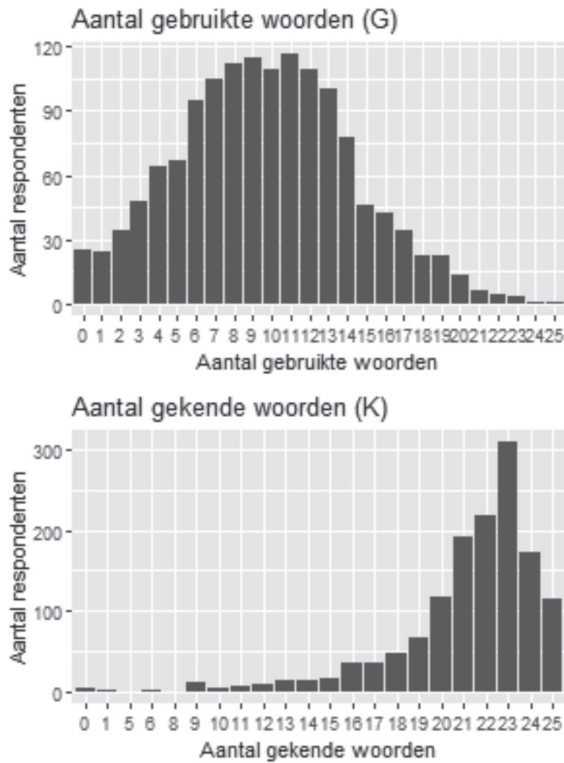
Tabel 1 – Woorden *geshortlist* voor de VRT-verkiezing van ‘Tienerwoord van het Jaar’ in de periode 2020-2024.

De enquête werd verspreid via scholen en sociale media, en bereikte uiteindelijk 1.501 Vlaamse respondenten. Respondenten uit schaars vertegenwoordigde categorieën werden verwijderd om zinvolle statistische analyses mogelijk te maken. Zo bleef uiteindelijk een steekproef van 1.400 respondenten over.

De vragenlijst circuleert op dit moment ook in Nederland via het Meertens Jongerenpanel (samenwerking met Kristel Doreleijers en Khalid Mourigh). De bedoeling is dat we zo in de toekomst inzicht krijgen in de mate waarin de VRT-woorden ook in Nederland ingeburgerd zijn. Nederlandse leerkrachten die met hun leerlingen willen deelnemen, kunnen zich aanmelden via <https://lime.meertens.knaw.nl/nl/jongerenpanel/>. Over de resultaten van de Nederlandse jongeren (en de manier waarop die zich tot de Vlaamse verhouden) wordt later gecommuniceerd.

2.2 Resultaten Vlaanderen

Van de 25 bevraagde woorden bleken de respondenten er gemiddeld 20.22 te kennen en 9.70 te gebruiken. Daarbij blijkt er veel variatie te zijn tussen de deelnemers (zie: Figuur 1). Sommigen (n = 25) geven bijvoorbeeld aan geen van de 25 VRT-woorden zelf te gebruiken; een kleine groep (n = 17) gebruikt er naar eigen zeggen dan weer meer dan 20.

Figuur 1 – Aantal respondenten in functie van het aantal gekende/gebruikte woorden.

Verdere analyses tonen aan dat de kans dat een woord opgegeven wordt als ‘gebruikt’ het sterkst beïnvloed wordt door het woord in kwestie. De afkorting *drm* blijkt het best ingeburgerd, gevolgd door *noncha* en *yappen*; de woorden *kaas* (in de betekenis ‘balen!’) en *BAS* blijken dan weer amper gekend en gebruikt (cf. Tabel 2).

Woord	% gebruik	% kennis
drm	81,00	96,50
noncha	69,14	95,64
yappen	67,86	94,29
aina	59,00	96,57
broer	58,86	98,50
heftig	58,50	95,79
aura	55,07	97,71
smash	53,36	95,57

strijder	45,36	92,93
goofy	44,71	91,00
bestie	41,93	98,07
pookie	39,79	93,93
no cap	38,21	95,21
drip	35,57	91,50
sus	32,86	93,64
slay	31,21	95,43
simp	28,14	80,57
fissa	26,71	69,64
hayek	23,57	62,57
rawr	22,50	82,79
periodt	17,93	75,29
glamour	15,93	87,71
sheesh	14,50	85,21
kaas	5,50	27,36
BAS	2,57	24,43

Tabel 2 – Percentages respondentent dat aangeeft een woord te gebruiken/kennen (gerangschikt van meest naar minst gerapporteerd gebruik – groen: >50%, blauw: > 30%, geel: >10%, oranje: <10%).

Het gender, de thuista(a)l(en) en de leeftijd van de respondenten, de plaats waar ze schoollopen, en de opleidingsvorm die ze volgen, spelen eveneens een statistisch significante rol, met gender als belangrijkste voorspeller. Het precieze effect van die factoren is echter sterk woordafhankelijk; algemene patronen vallen niet te ontwaren. De woorden *drip*, *no cap*, *fissa*, *hayek*, *aina*, *aura* en *broer* zijn bijvoorbeeld significant populairder bij jongens dan bij meisjes, terwijl het bij *bestie*, *periodt*, *glamour*, *pookie*, *slay*, *smash*, *drm* en *heftig* net andersom is. Wat regio betreft, blijken *broer* en *kaas* in de regio Gent populairder dan elders, terwijl *fissa* net in de buurt van Antwerpen en Limburg beter scoort. Het regiopatroom is voor ieder woord anders. We vinden in de data dus geen bewijs voor een ‘verstedelijkingseffect’ waarbij de woordenschat vooral in groot- of centrumsteden floreert.

3. Jongerentaal en taalverandering

Wat is de kans dat op dit moment populaire jongerenwoorden als *drm*, *noncha* en *yappen* de tand destijds doorstaan en een vast plaatsje verwerven in de Nederlandse taal? Die vraag is niet makkelijk te beantwoorden, en vraagt om een onderscheid tussen ‘duurzaamheid op het niveau van de innoverende jongeren’ en ‘intergenerationele

duurzaamheid'. Bouwend op dat onderscheid, zijn er voor nieuwe woorden verschillende scenario's denkbaar. Een woord kan (1) uitsterven wanneer de innovatoren ouder worden (een vorm van wat '*age grading*' wordt genoemd), (2) stabiel blijven bij de innovatoren, maar samen met hen uitsterven, (3) door de innovatoren achterwege gelaten worden wanneer ze ouder worden (eveneens een vorm van *age grading*), maar voort blijven leven bij andere groepen taalgebruikers en (4) een vaste plaats verwerven in de woordenschat van de innovatoren én van volgende generaties. Bepalen welk scenario voor een woord het meest waarschijnlijk is, is niet evident. Voor het Nederlandse taalgebied zijn er amper studies die het gebruik van jongerenwoorden door de tijd heen opvolgen (zowel op het niveau van het individu als op het niveau van de gemeenschap). Internationale literatuur suggereert echter dat scenario 4 – vaste verankering in de woordenschat – het waarschijnlijkst is bij woorden die een concept (object, activiteit, emotie, gebeurtenis, enz.) benoemen dat nog niet eerder benoemd werd (Crystal 2001). Dat blijkt voor de meeste VRT-woorden niet het geval. Uit internationaal onderzoek blijkt bovendien dat woorden die in sterke mate de gevoelens of attitude van een spreker weerspiegelen, gevoeliger zijn voor *age grading* en een stille dood dan neutralere woorden (Roels e.a. 2021). Zodra woorden goed ingeburgerd zijn, verliezen ze immers hun verrassings- of expressieve waarde, en dus ook hun bestaansrecht. De 'expressiviteit' van een woord valt natuurlijk moeilijk te becijferen, maar voor woorden als *aina* en *sheesh* lijken de kaarten in die context niet gunstig. Of de jongeren de woorden zelf zullen blijven gebruiken in hun verdere leven, dan wel van zich zullen afschudden in een volgende levensfase, laat zich niet zo makkelijk voorspellen. Bij internationale studies die persistentie in latere levensfasen observeren, blijkt wel dat het 'jongerentaalgebruik' in latere levensfasen heel situatiegevoelig is. Rampton (2015) illustreert dit met het voorbeeld van een 40-jarige Pakistaanse zakenman, die in informele gesprekken met bepaalde vrienden de '*contemporary urban vernacular*' van zijn jeugd blijft hanteren, maar in andere contexten andere taalkeuzes maakt.

4. Discussie en conclusie

De belangrijkste conclusie uit ons onderzoek is dat er niet zoiets bestaat als één Vlaams Jongerenennederlands. De tienerwoorden uit de jaarlijkse VRT-*shortlists* hebben elk hun eigen gebruiksprofiel. Algemene leeftijds-, plaats-, opleidings- of thuistaaleffecten werden niet geobserveerd. Een term als 'jongerentaal' is dan ook enigszins misleidend (zie ook: Cornips e.a. 2015). De term suggereert immers dat het om een set samen voorkomende taalkenmerken gaat, en voedt daarmee het idee van een gapende taalkloof tussen jongeren en ouderen, terwijl het veeleer om een grabbelton van woorden lijkt te gaan waaruit jongeren naar eigen believen en in variërende mates selecteren en combineren. Vind je 't maar *cringe* als de *pookies* en *bro's* aan 't *yappen* gaan? Geen paniek, de kans is groot dat veel van die woorden – vooral die die emoties en attitudes uitdrukken – de tand des tijds niet zullen doorstaan en vaak ook door de jongeren zelf al snel achterwege gelaten worden, of maar in specifieke contexten worden ingezet.

Referenties

- Cornips, L., J. Jaspers & V. de Rooij (2015). 'The politics of labelling youth vernaculars in the Netherlands and Belgium'. In: J. Nortier & B. Svendsen (red.). *Language, Youth and Identity in the 21st Century. Linguistic Practices across Urban Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 45-70.
- Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rampton, B. (2015). 'Contemporary urban vernaculars'. In: J. Nortier & B.A. Svendsen (red.). *Language, Youth and Identity in the 21st Century: Linguistic Practices across Urban Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 24-44.
- Roels, L., F. De Latte & R. Enghels (2021). "Monitoring 21st-Century Real-Time Language Change in Spanish Youth Speech". In: *Languages*, 6 (4), 162, p. 1-25.
- Witte, T. (2008). *Het oog van de meester: een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen. [Proefschrift].
- Wolf, H. & J. Bruining (2025). 'Naar een doorlopende leerlijn voor taalbeschouwing'. In: J. van Rijt & M. van Oostendorp (red.). *Zodat taal boeit: Inspirerende taalkunde voor in de klas*. Huizen: Uitgeverij Pica, p. 45-53.
-